

Anna Cwiąkała-Małys

Uniwersytet Wrocławski

**WYKORZYSTANIE *DATA ENVELOPMENT ANALYSIS* (DEA)
DO BADANIA RELACJI NAKŁADY–EFEKTY
W PUBLICZNYM SZKOLNICTWIE AKADEMICKIM
W POLSCE***

1. Wstęp

Analiza finansowa działalności publicznego szkolnictwa wyższego, w tym analiza efektywności procesu kształcenia, nie zajmowała do tej pory istotnego miejsca w polskiej literaturze przedmiotu. Transformacja, jaką przeszło szkolnictwo wyższe po 1990 r., jak również po ostatniej reformie w 2005 r., nie doczekała się stosownej analizy i oceny. Wynika to z wielu przyczyn, do których należy m.in. brak konieczności sporządzania przez uczelnie publiczne analiz na wzór innych podmiotów gospodarczych na rynku. Drugim powodem, jak się wydaje, jest brak jednolitych narzędzi pomiaru efektywności działania szkół publicznych na poziomie decyzyjnym (ministerialnym). Nadmienić przy tym należy, iż podstawowe wskaźniki ekonomiczne, takie jak np. wskaźniki rentowności w warunkach, jakie stwarza ustawodawstwo polskie w zakresie publicznego szkolnictwa wyższego, są niewystarczające i powinny być wspomagane przez dodatkowe metody analizy, typowe dla takich instytucji publicznych, jakimi są szkoły wyższe.

Rozwój szkolnictwa wyższego przypadający na lata 90. XX wieku był bardzo dynamiczny, niemniej jednak zagadnienie efektywności szkół wyższych nie doczekało się poważnego potraktowania. Wejście Polski do Unii Europejskiej i konieczność efektywnego wydatkowania środków budżetowych stały się bodźcem do działania w obszarze efektywności. Jest to ważne nie tylko z punktu widzenia makroekonomicznego (lepiej wykorzystane środki to *de facto* więcej tych środków w budżecie), ale również ze względu na interes ekonomiczny poszczególnych uczelni. Istotne

---

* Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2008-2009 jako projekt badawczy.

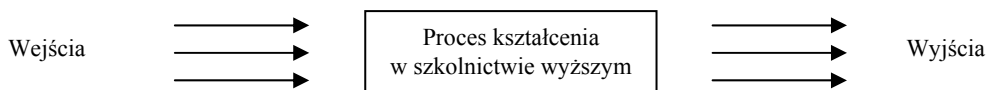
zatem staje się ocenienie, czy zasoby, jakie posiada konkretna jednostka, są wykorzystywane efektywnie, a co za tym idzie – jak uczelnia odnajduje się w sensie ekonomicznym na coraz bardziej konkurencyjnym rynku usług edukacyjnych.

W literaturze europejskiej i światowej tematyka badania efektywności wykorzystania środków publicznych przez takie instytucje, jak szkoły wyższe, opieka zdrowotna, administracja publiczna itp. cieszy się dużym zainteresowaniem. Podstawy metodologiczne badań stwarza m.in. metoda zaproponowana w 1978 r. przez takich autorów, jak A. Charnes, W.W. Cooper, E. Rhodes, zwana *Data Envelopment Analysis* (DEA) [6, s. 429-444]. Metoda ta wykorzystuje koncepcję efektywności sformułowaną w 1957 r. przez M.J. Farrell'a [9, s. 253-290]. Przykładem wykorzystania metody DEA były badania prowadzone w Australii po okresie gruntownych przemian w szkolnictwie wyższym w zakresie skutków, jakie one przyniosły w kwestii wzrostu produktywności uniwersytetów [5, s. 145-163; 1, s. 89-97]. Innym krajem, który wykorzystał potencjał metodologiczny DEA do oceny efektywności przeprowadzonych w 1999 r. reform w szkolnictwie, były Włochy [3, s. 451-471]. Ponadto wykorzystanie metody DEA w szkolnictwie wyższym można znaleźć również u następujących autorów: A. Afonso, M. Santos w Portugalii [2]; M. Mcmillan, W. Chan w Kanadzie [14]; S. Warning w Niemczech [23]; N. Sarafoglou, K. Haynes w Szwecji [17]; K.H. Leitner i in. w Austrii [13]; C.S. Sarrico i in. w Wielkiej Brytanii [19].

Należy nadmienić, że niniejszy artykuł jest pierwszą w Polsce próbą zastosowania nieparametrycznej metody DEA do zbadania efektywności procesu kształcenia w publicznym szkolnictwie akademickim.

2. Metoda badawcza

Data Envelopment Analysis jest metodą nieparametryczną i stosunkowo nowym, zorientowanym na dane podejściem do oceny grupy podobnych jednostek, zwanych *Decision Making Units* (DMU), które przekształcają wielokrotne wejścia (nakłady) na wielokrotne wyjścia (efekty). Ostatnie lata ujawniły ogromną różnorodność zastosowań DEA, w tym przy ocenie takich jednostek publicznych, jak uniwersytety, szpitale, sądy i inne. To właśnie możliwość analizy wielu nakładów oraz wielu efektów stanowi o zaletach tej metody. Daje to sposobność tworzenia określonych modeli badawczych przy określonych wejściach (nakładach) oraz wyjściach (efektach).

Rys. 1. Proces kształcenia w kontekście metody DEA

Źródło: opracowanie własne na podstawie [22, s. 1247-1262].

Liczba badanych jednostek nie powinna być ani zbyt mała, ani zbyt duża. W przypadku zbyt małej grupy istnieje niebezpieczeństwo mylnej identyfikacji jednostek nieefektywnych jako efektywne. Natomiast za duża liczba DMU przyczynia się do zachwiania jednorodności grupy. Przyjmuje się, że poziomy nakładów i wyników są nieujemne, przy czym przynajmniej jeden nakład i jeden wynik jest dodatni. Nakłady i wyniki muszą być zdefiniowane w taki sam sposób w przypadku każdej jednostki decyzyjnej. W ciągu trzydziestu lat istnienia metody DEA powstało wiele rodzajów modeli, klasyfikowanych w zależności od przyjętego kryterium. Najczęściej stosuje się kryterium orientacji (modele zorientowane na nakłady i modele zorientowane na wyniki) i korzyści skali (modele zakładające stałe korzyści skali – CRS i modele zakładające zmienne korzyści skali – VRS). W modelach zorientowanych na nakłady uzyskuje się informacje, o ile mniej jednostka efektywna zużyłaby nakładów, by osiągnąć ten sam poziom wyników co dana jednostka. Na przykład oszacowana miara efektywności na poziomie 0,9 oznacza, że dana jednostka będzie efektywna, jeśli swój dotychczasowy poziom wyników uzyska, zużywając 10% mniej nakładów niż w rzeczywistości. Efektywność j -tej jednostki decyzyjnej jest definiowana jako ważona suma jej wyników do ważonej sumy nakładów:

$$\sum_{r=1}^s u_r y_{rj} / \sum_{i=1}^m v_i x_{ij}, \quad (1)$$

gdzie: u_r – waga związana z r -tym wynikiem,

v_i – waga dla i -tego nakładu,

x_{ij} – i -ty nakład wykorzystywany przez j -tą jednostkę decyzyjną,

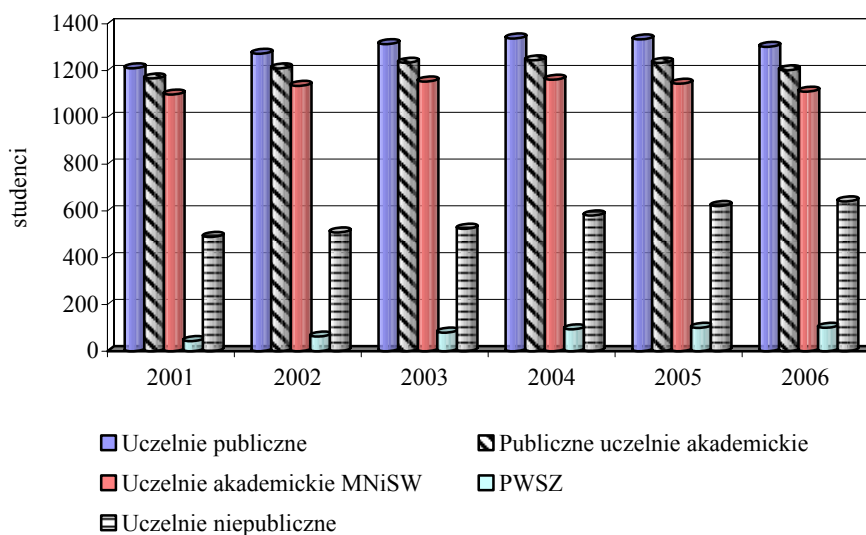
y_{rj} – r -ty wynik uzyskany przez j -tą jednostkę, przy czym: $i = 1, 2, \dots, m$;
 $j = 1, 2, \dots, n$; $r = 1, 2, \dots, s$ [8].

3. Dane

Sektor szkolnictwa wyższego w Polsce do 1990 r. był tradycyjnie sektorem publicznym. Począwszy od uchwalenia ustawy o szkolnictwie wyższym w 1990 r., można go podzielić na segment publiczny i niepubliczny. Segment publiczny obejmuje z kolei uczelnie akademickie i wyższe szkoły zawodowe. Po reformie w 2005 r. (Prawo o szkolnictwie wyższym) oraz w wyniku Procesu bolońskiego przyjęto trójstopniowy cykl kształcenia studentów, wyodrębniając studia licencjackie, magisterskie i doktoranckie. Uczelnie akademickie kształcą studentów stacjonarnych (proces kształcenia finansowany z budżetu państwa) i niestacjonarnych (finansowanie oparte na czesnym opłacanym przez studentów).

W latach 1990-2006 liczba studentów ogółem w Polsce wzrosła z 400 tys. do 1941,4 tys., a więc prawie 5-krotnie (4,85). Największy przyrost liczby studentów

(boom edukacyjny) zaobserwowaliśmy w latach 1992-1998, kiedy to wskaźniki wzrostu liczone rok do roku wyniosły średnio 17%. W latach 2001-2006 liczba studentów wzrosła ogółem o 14%. Liczba studentów uczelni publicznych osiągnęła swój najwyższy poziom w badanym okresie w 2004 r., potem zaczęła nieznacznie spadać, przy stałej tendencji wzrostowej w szkołach niepublicznych (wzrost w latach 2001-2006 o 31%). Podobnie stałą tendencję wzrostową w latach 2001-2006 zanotowały państwowe wyższe szkoły zawodowe (wzrost prawie 2,5-krotny). Publiczne uczelnie akademickie podległe Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego w liczbie 59 uczelni kształciły 92,4% studentów wszystkich publicznych uczelni akademickich, co przemawia za reprezentatywnością przyjętej do analizy próbki.

Rys. 2. Liczba studentów w Polsce w latach 2001-2006 (w tys.)

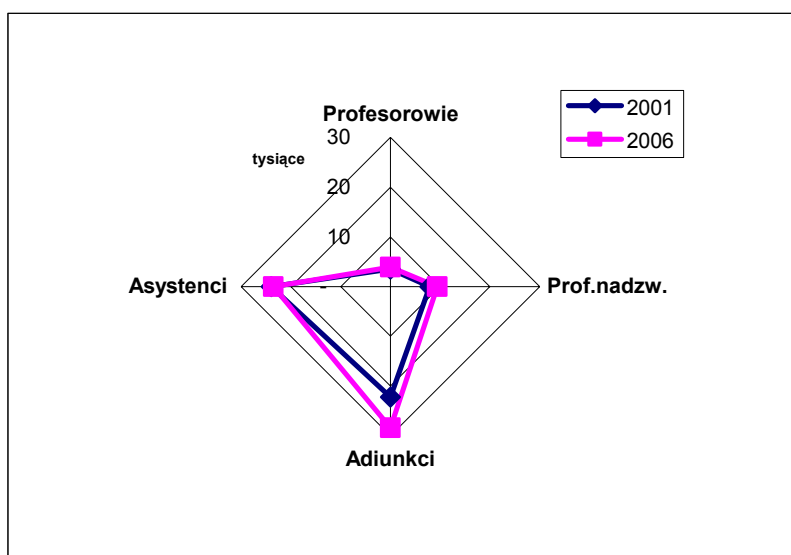
Źródło: opracowanie własne na podstawie [20, lata 2001-2006; 21, lata 2002-2007].

Tak szybki wzrost liczby studentów po roku 1990 stawia Polskę w gronie państw Unii Europejskiej o najszybszym rozwoju szkolnictwa wyższego. W latach 1992-2006 liczba nauczycieli akademickich w szkołach publicznych wzrosła zaledwie o 36%. Najszybszy przyrost w strukturze nauczycieli akademickich w ostatnich latach zaobserwowano w grupie adiunktów (wzrost o 28%), co zaprezentowano na rys. 3.

Zarówno liczba studentów, jak i liczba nauczycieli akademickich stanowią główne czynniki uwzględniane przy podziale środków finansowych dla publicznych uczelni akademickich, zgodnie z algorytmem:

$$Du_i = D_p u_i \cdot C + (1 - C) \cdot (S_i \cdot 0,35 + K_i \cdot 0,35 + J_i \cdot 0,10 + B_i \cdot 0,10 + U_i \cdot 0,05 + W_i \cdot 0,05) \quad (2)$$

- gdzie: Du_i – dotacja stacjonarna dla i -tej uczelni,
 $D_p u_i$ – dotacja stacjonarna dla i -tej uczelni w roku poprzednim,
 C – stała przeniesienia z roku poprzedniego (w 2007 r. stała = 0,70),
 S_i – składnik studencko-doktorancki i -tej uczelni,
 K_i – składnik kadrowy i -tej uczelni,
 J_i – składnik zrównoważonego rozwoju i -tej uczelni,
 B_i – składnik badawczy i -tej uczelni,
 U_i – składnik uprawnień i -tej uczelni,
 W_i – składnik wymiany studenckiej i -tej uczelni [11].

Rys. 3. Struktura nauczycieli w akademickich uczelniach publicznych w latach 2001, 2006 (asystenci zawierają grupy wykładowców, lektorów i instruktorów)

Źródło: opracowanie własne.

4. Budowa modelu i wyniki

Studia nad wykorzystaniem metody DEA do badania efektywności procesu kształcenia zostały oparte na zbiorze 59 publicznych uczelni akademickich w Polsce podległych Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW). Próbką ta nie obejmuje Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych (PWSZ) ze względu na ich specyfikę (brak działalności naukowo-badawczej) i nieporównywalność z

uczelniami akademickimi, jak również ze względu na brak pełnych danych źródłowych. Aby zachować homogeniczność badanych jednostek DMU, wyłączono uczelnie artystyczne i medyczne (podległe innym ministerstwom), w uczelniach tych wskaźniki liczby studentów w relacji do liczby nauczycieli akademickich zawierają się w przedziale 3-4, podczas gdy w badanych uczelniach są na poziomie 10-12. Wiąże się z tym oczywiście wyższy koszt wykształcenia jednego studenta. Poza tym dane źródłowe tych uczelni nie obejmują wszystkich lat.

W literaturze przedmiotu przyjmuje się powszechnie zarówno liczbę studentów, jak i liczbę absolwentów jako miarę wyniku w procesie kształcenia. Wielkość kosztów, liczbę pracowników bezpośrednio związanych z procesem dydaktycznym (nauczyciele akademicy) i pośrednio z nim związanych (pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi) przyjmuje się jako miary nakładu, czyli wejścia w metodzie DEA. Dla przykładu w badaniu efektywności uniwersytetów australijskich (Abbott, Doucouliagos 2003) przyjęto cztery wejścia w procesie kształcenia: liczbę pracowników akademickich i nieakademickich, majątek trwały oraz koszty operacyjne poza kosztami pracy, takie jak energia, koszty obsługi akademickiej, koszty administracji, koszty biblioteki, utrzymanie budynków itp. [1, s. 92-93]. Majątek uczelni stanowi bazę materialną uczelni, bez której trudno sobie wyobrazić proces kształcenia. Wielkość majątku uczelni z jednej strony wpływa na możliwości edukacyjne (liczebność kształconych studentów), z drugiej strony stanowi o kosztach procesu kształcenia. W wielu uczelniach baza materialna jest bardzo rozbudowana, co jest wynikiem przejmowania przez uczelnie przez szereg lat składników majątkowych, zarówno budynków, jak i gruntów.

Innym przykładem zastosowanych miar nakładu i wyniku w badaniach jest praca zespołu R. Carrington, T. Corelli, D.S. Prasada Rao, którzy zaproponowali jako miarę nakładu w procesie nauczania wartość kosztów operacyjnych, natomiast jako miarę wyniku liczbę studentów, z wyszczególnieniem studentów nauk ścisłych, studentów studiów doktoranckich i pozostałych studentów [5, s. 154]. Z kolei w badaniu uniwersytetów portugalskich przyjęto dwie miary nakładu (całkowite wydatki oraz liczbę nauczycieli akademickich) i jedną miarę wyniku (wskaźnik liczby studentów) [2, s. 1-29].

W niniejszym badaniu przyjęto cztery miary nakładu (wejścia), na które składają się majątek uczelni (aktywa trwałe), liczba nauczycieli akademickich, liczba pracowników niebędących nauczycielami akademickimi oraz poniesione koszty operacyjne, a także jedną miarę wyniku (wyjście), którą jest liczba studentów¹ (tab. 1). Badaniem objęto rok 2006. Do obliczeń wykorzystano program opracowany przez Scheel Holger na Uniwersytecie w Dortmundzie pod nazwą EMS (*Efficiency Measurement System*) wersja 1.3 z 2000 r.

---

¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, DzU nr 164, poz. 1365, przekształciła studia prowadzone w systemie dziennym w studia stacjonarne, a studia wieczorowe, zaoczne i eksternistyczne – w studia niestacjonarne. Słuchacze studiów podyplomowych i doktoranckich stanowią odrębną zbiorowość.

Tabela 1. Wejścia i wyjście wybrane w niniejszym badaniu

Wejścia	Wyjście
1. Majątek uczelni (aktywa trwałe)	1. Liczba studentów ogółem
2. Liczba nauczycieli akademickich	
3. Liczba pracowników niebędących nauczycielami	
4. Koszty operacyjne	

Źródło: opracowanie własne.

Obliczeń dokonano przy założeniu stałych efektów skali (CRS) oraz zmiennych efektów skali (VRS), z wykorzystaniem modeli zorientowanych na nakłady, jak również na wyniki. W literaturze przedmiotu przyjmuje się ogólną regułę, aby próbka poddana analizie (liczba DMU) nie była mniejsza aniżeli trzykrotność liczby nakładów i wyników, w przeciwnym razie istnieje ryzyko, że uzyskamy zbyt wiele jednostek efektywnych. Stąd, przy liczbie 59 DMU, można zastosować w badaniu nie więcej niż 20 nakładów i wyników łącznie. W niniejszym przypadku przeprowadzono analizę DEA przy strukturze 4 nakładów i 1 wyniku, w związku z czym zachowujemy ogólną zasadę.

Dane źródłowe użyte do obliczeń zostały przedstawione w tab. 2. Dla uproszczenia posłużono się krótkim kodem, pełne nazwy uczelni zestawiono w tab. 3.

W modelu zorientowanym na nakłady (tab. 4) najniższa efektywność wynosi 0,3811 w przypadku stałych efektów skali oraz 0,4144 w przypadku zmiennych efektów skali. Średnia efektywność nakładu kształtuje się odpowiednio w wysokości 0,6160 oraz 0,7124. Oznacza to, że przeciętnie uczelnie w naszym badaniu mogły osiągnąć ten sam poziom działalności (tj. kształcić tę samą liczbę studentów), wykorzystując jedynie 62% oraz 71% zasobów. Jednocześnie 34 uczelnie osiągnęły poziom efektywności poniżej średniej, a 25 uczelni znalazło się powyżej średniej efektywności w przypadku CRS. Granicę efektywności wyznaczają 2 uczelnie {U5, U12}. Co charakterystyczne, w obu uczelniach zatrudnienie w grupie pracowników nieakademickich kształtuje się znacznie poniżej liczby nauczycieli akademickich, jest to odpowiednio 37 i 71% przy średniej w Polsce 81%. Podobnie wartość majątku trwałego, będącego w ich dyspozycji, osiąga niższe poziomy, odpowiednio 34 i 33% średniej dla badanych uczelni. Dla zmiennych efektów skali wyniki prezentują się nieznacznie lepiej, tzn. 28 uczelni uzyskało efektywność powyżej średniej, a 31 uczelni sytuuje się poniżej średniego poziomu efektywności. Poziom efektywności wyznacza w tym przypadku zbiór 9 uczelni {U2, U5, U12, U15, U19, U50, U52, U56, U58}.

W modelu zorientowanym na wyniki spośród badanych uczelni 29 uzyskało wynik powyżej średniej (1,7239) przy maksimum 2,6240 przy stałych efektach skali. Tak więc przeciętna uczelnia mogła uzyskać z posiadanych nakładów rezultat lepszy o 72%, a w przypadku najmniej efektywnej ponad 2,5-krotnie większy. Dla zmiennych efektów skali uczelnie mogłyby uzyskać efekt lepszy średnio o 45%, 33 uczelnie mogą się pochwalić wynikami powyżej przeciętnej.

Tabela 2. Dane źródłowe dla publicznych uczelni akademickich w 2006 r.

Uczelnia	Kadra dydaktyczna (NA)	Administracja (nNA)	Koszty (tys.zł)	Majątek trwały (tys.zł)	Liczba studentów
U 1	826	493	90 798,0	107 596,9	13 907
U 2	2 680	1 752	389 076,9	651 419,7	50 964
U 3	1 656	1 340	244 878,2	271 094,3	29 001
U 4	3 527	2 898	539 821,9	1 269 506,1	44 208
U 5	534	201	66 482,1	81 011,7	17 563
U 6	673	390	80 826,2	62 713,1	14 617
U 7	2 211	1 492	297 475,8	224 740,3	37 945
U 8	1 902	1 437	249 454,9	286 482,2	31 126
U 9	1 984	1 794	310 032,3	599 932,6	34 835
U 10	770	525	102 269,2	110 614,2	14 676
U 11	1 187	687	117 488,8	96 040,8	19 904
U 12	1 178	840	161 866,1	77 356,3	34 254
U 13	1 711	1 289	271 601,2	233 540,8	37 386
U 14	1 871	1 167	262 155,6	347 271,9	36 022
U 15	3 114	2 812	697 008,5	982 295,7	56 633
U 16	1 809	1 491	301 190,1	398 417,7	39 061
U 17	1 065	820	133 105,3	172 850,4	18 383
U 18	2 131	1 789	356 044,4	263 498,7	29 797
U 19	373	233	41 879,4	33 381,5	8 398
U 20	721	579	99 929,1	87 224,0	12 623
U 21	910	573	110 509,3	77 234,6	16 764
U 22	1 110	1 211	225 768,4	272 844,3	18 453
U 23	485	335	64 012,9	75 122,4	11 879
U 24	1 159	848	174 987,5	433 541,0	15 574
U 25	575	558	83 015,7	44 488,7	10 648
U 26	1 454	1 255	260 622,6	205 492,6	20 171
U 27	460	390	75 893,3	93 845,7	10 933
U 28	1 169	699	195 212,1	196 025,3	17 934
U 29	505	453	78 370,5	63 589,3	12 620
U 30	677	709	101 829,8	128 534,7	12 181
U 31	698	728	115 575,0	80 959,1	10 243
U 32	1 851	1 584	315 611,5	199 198,7	30 452
U 33	393	402	58 674,7	104 610,1	8 461
U 34	2 145	1 968	481 319,0	1 195 222,4	29 847
U 35	1 926	1 801	367 384,7	299 053,4	32 821
U 36	441	388	68 951,3	158 741,4	8 861
U 37	1 214	1 264	291 105,0	1 358 671,4	23 241
U 38	794	762	110 844,4	113 257,9	12 751
U 39	785	724	140 448,2	413 815,9	12 165
U 40	675	751	130 803,9	188 920,4	11 103
U 41	742	646	118 750,8	202 342,5	12 889
U 42	664	549	91 519,7	123 170,8	9 292
U 43	475	467	83 976,2	71 311,7	13 006
U 44	542	449	103 737,7	60 641,2	12 279
U 45	865	525	147 925,3	87 534,5	11 507
U 46	690	647	111 690,8	108 991,7	18 758
U 47	764	668	108 878,9	76 161,7	16 223
U 48	305	284	41 631,4	155 983,6	4 581
U 49	316	326	51 921,8	99 594,6	4 728
U 50	221	159	30 420,3	88 097,5	5 133
U 51	388	417	68 569,9	196 568,9	6 478
U 52	170	263	35 860,4	59 900,2	4 096
U 53	302	312	46 496,3	159 926,7	4 032
U 54	509	283	55 568,1	27 410,4	9 325
U 55	785	448	98 295,1	54 427,7	17 226
U 56	259	126	30 045,5	39 316,5	6 889
U 57	647	444	74 418,3	83 833,4	11 920
U 58	401	177	41 830,1	19 718,0	6 871
U 59	1 011	723	123 968,7	114 268,9	24 954

Tabela 3. Lista publicznych uczelni akademickich

Publiczne uczelnie akademickie	Nr	Publiczne uczelnie akademickie	Nr
Uniwersytet w Białymstoku	U 1	Politechnika Szczecińska	U 31
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	U 2	Politechnika Śląska w Gliwicach	U 32
Uniwersytet Gdański	U 3	Politechnika Świętokrzyska w Kielcach	U 33
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	U 4	Politechnika Warszawska	U 34
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie	U 5	Politechnika Wroclawska	U 35
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy	U 6	Akademia Rolnicza w Szczecinie	U 36
Uniwersytet Łódzki	U 7	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie	U 37
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	U 8	Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie	U 38
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	U 9	Uniwersytet Przyrodniczy im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu	U 39
Uniwersytet Opolski	U 10	Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	U 40
Uniwersytet Rzeszowski	U 11	Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kollątaja w Krakowie	U 41
Uniwersytet Szczeciński	U 12	Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy	U 42
Uniwersytet Śląski w Katowicach	U 13	Akademia Ekonomiczna im. Karola Adameckiego w Katowicach	U 43
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie	U 14	Akademia Ekonomiczna w Poznaniu	U 44
Uniwersytet Warszawski	U 15	Szkoła Główna Handlowa w Warszawie	U 45
Uniwersytet Wrocławski	U 16	Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	U 46
Uniwersytet Zielonogórski	U 17	Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu	U 47
Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	U 18	Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie	U 48
Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej	U 19	Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu	U 49
Politechnika Białostocka	U 20	Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach	U 50
Politechnika Częstochowska	U 21	Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie	U 51
Politechnika Gdańska	U 22	Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku	U 52
Politechnika Koszalińska	U 23	Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu	U 53
Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	U 24	Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie	U 54
Politechnika Lubelska	U 25	Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie	U 55
Politechnika Łódzka	U 26	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie	U 56
Politechnika Opolska	U 27	Akademia Podlaska w Siedlcach	U 57
Politechnika Poznańska	U 28	Akademia Pomorska w Słupsku	U 58
Politechnika Radomska im. Kazimierza Pułaskiego	U 29	Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach	U 59
Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukaszewicza	U 30		

Tabela 4. Wyniki zastosowania DEA do badania efektywności publicznych uczelni akademickich w Polsce w 2006 r. – 4 wejścia i 1 wyjście

Uczelnia	Dla wyjścia : liczba studentów							
	Orientacja na nakłady				Orientacja na wyniki			
	CRS	Ranking	VRS	Ranking	CRS	Ranking	VRS	Ranking
U 1	0,5851	29	0,6049	37	1,7093	29	1,5688	38
U 2	0,5782	31	1,0000	1	1,7295	31	1,0000	1
U 3	0,5325	37	0,5890	40	1,8780	37	1,3658	31
U 4	0,3811	59	0,5859	41	2,6240	59	1,2156	19
U 5	1,0000	1	1,0000	2	1,0000	1	1,0000	2
U 6	0,7769	12	0,8220	19	1,2871	12	1,2522	24
U 7	0,5595	32	0,9084	11	1,7872	32	1,0158	10
U 8	0,4983	45	0,5772	43	2,0068	45	1,2961	25
U 9	0,5338	36	0,6191	35	1,8732	36	1,2433	23
U 10	0,5859	27	0,6073	36	1,7069	27	1,6135	42
U 11	0,7187	17	0,7293	28	1,3914	17	1,3308	28
U 12	1,0000	2	1,0000	3	1,0000	2	1,0000	3
U 13	0,6783	20	0,8487	17	1,4744	20	1,0378	11
U 14	0,5854	28	0,8025	20	1,7083	28	1,1172	15
U 15	0,5530	34	1,0000	4	1,8084	34	1,0000	4
U 16	0,6565	22	0,8830	12	1,5232	22	1,0606	12
U 17	0,5248	40	0,5347	48	1,9054	40	1,5896	39
U 18	0,4418	52	0,4721	55	2,2633	52	1,3314	29
U 19	0,8560	5	1,0000	5	1,1683	5	1,0000	5
U 20	0,5553	33	0,6033	39	1,8008	33	1,7753	46
U 21	0,6674	21	0,6980	29	1,4984	21	1,4948	36
U 22	0,5055	43	0,5120	51	1,9784	42	1,7608	45
U 23	0,7447	13	0,7978	22	1,3428	13	1,3209	27
U 24	0,4086	57	0,4144	59	2,4476	57	2,1678	56
U 25	0,6257	24	0,7894	23	1,5982	24	1,4069	32
U 26	0,4278	54	0,4365	58	2,3377	54	1,8561	48
U 27	0,7226	16	0,7713	24	1,3838	16	1,3560	30
U 28	0,4665	49	0,4690	57	2,1439	49	1,7046	43
U 29	0,7872	11	0,8517	16	1,2704	11	1,2179	20
U 30	0,5471	35	0,5739	44	1,8279	35	1,7461	44
U 31	0,4687	48	0,5374	47	2,1334	48	2,1296	55
U 32	0,5318	38	0,5572	45	1,8804	38	1,2413	22
U 33	0,6546	23	0,7395	25	1,5277	23	1,4592	34
U 34	0,4231	56	0,4699	56	2,3637	56	1,5222	37
U 35	0,5181	41	0,5829	42	1,9300	41	1,2403	21
U 36	0,6109	26	0,6775	31	1,6369	26	1,5938	41
U 37	0,5821	30	0,6203	34	1,7180	30	1,4918	35
U 38	0,4943	46	0,5265	50	2,0230	46	1,9059	50
U 39	0,4712	47	0,4944	53	2,1223	47	1,9785	53
U 40	0,5001	44	0,5324	49	1,9995	44	1,9110	51
U 41	0,5282	39	0,5494	46	1,8934	39	1,7809	47
U 42	0,4255	55	0,4753	54	2,3503	55	2,2527	58
U 43	0,8343	7	0,8800	13	1,1986	7	1,1695	18
U 44	0,7279	15	0,8015	21	1,3739	15	1,3115	26
U 45	0,4340	53	0,4973	52	2,3042	53	2,2618	59
U 46	0,8266	9	0,8407	18	1,2098	9	1,1518	16
U 47	0,6943	19	0,7345	26	1,4404	19	1,4321	33
U 48	0,4567	50	0,7303	27	2,1898	50	1,9386	52
U 49	0,4549	51	0,6391	33	2,1982	51	2,0088	54
U 50	0,7062	18	1,0000	6	1,4160	18	1,0000	6
U 51	0,5076	42	0,6041	38	1,9699	42	1,8773	49
U 52	0,7326	14	1,0000	7	1,3650	14	1,0000	7
U 53	0,4059	58	0,6860	30	2,4635	58	2,2227	57
U 54	0,7941	10	0,9424	10	1,2592	10	1,0783	13
U 55	0,8510	6	0,8734	15	1,1751	6	1,1547	17
U 56	0,8679	4	1,0000	8	1,1522	4	1,0000	8
U 57	0,6217	25	0,6611	32	1,6085	25	1,5899	40
U 58	0,8889	3	1,0000	9	1,1250	3	1,0000	9
U 59	0,8280	8	0,8770	14	1,2078	8	1,1069	14
Srednia	0,6160		0,7124		1,7239		1,4518	

Źródło: opracowanie własne.

Co charakterystyczne w badaniu, miary nastawione na wynik oraz miary nastawione na nakład dostarczają tych samych wartości przy CRS i różnych wartości przy VRS. Niemniej zarówno przy CRS, jak i VRS identyfikują te same jednostki efektywne.

Dodatkowo zbadano efektywność uczelni, biorąc za miarę nakładu kombinację czterech wcześniej wymienionych wejść:

- trzy wejścia to: liczba nauczycieli akademickich, majątek uczelni (aktywa trwałe), poniesione koszty operacyjne,
- dwa wejścia to: majątek uczelni (aktywa trwałe), poniesione koszty operacyjne,
- jedno wejście to: poniesione koszty operacyjne.

Dla każdej z tych kombinacji wejść uzyskano podobne jednostki efektywne spośród DMU jak dla czterech wejść, dlatego w dalszej części nie opisywano szczegółowo wyników.

W analizowanym przykładzie istnieją oczywiście pewne ograniczenia w poprawie efektywności jednostek mniej efektywnych. W przypadku modelu zorientowanego na wyniki ograniczeniem jest popyt na usługi szkolnictwa wyższego. Zwłaszcza w okresie niżu demograficznego w grupie wiekowej 19-25 lat może się okazać niewykonalne zwiększenie liczby studentów o pożądaną wielkość. Jest to specyfika szkoły wyższej, której jednym z celów jest kształcenie studentów i która musi być brana pod uwagę. W przypadku modelu zorientowanego na nakłady ograniczeniem staje się pożądana redukcja nakładu, jakim jest majątek trwały, należy raczej mówić o jego racjonalnym wykorzystaniu.

Z drugiej strony liczebność kadry dydaktycznej powiązana jest ściśle z ofertą edukacyjną i jej atrakcyjnością (np. liczba i różnorodność specjalizacji do wyboru), w związku z czym decyzje w sprawie liczebności kadry należy rozpatrywać w kontekście jakości procesu kształcenia.

Procentowy rozrzut efektywności w publicznych uczelniach akademickich w Polsce zaprezentowano w tab. 5. W obu modelach zorientowanych na nakłady (CRS, VRS) największy udział przypada na uczelnie, w których efektywność kształtuje się od 0,5 do 0,6. Uczelnie najbardziej efektywne to 3% w przypadku CRS i 19% w przypadku VRS.

Tabela 5. Podział efektywności w publicznych uczelniach w Polsce

Przedział efektywności	Wszystkie uczelnie %	
	Orientacja na nakłady	
	CRS	VRS
0<0.5	25%	14%
0.5<0.6	31%	20%
0.6<0.7	14%	19%
0.7<0.8	15%	12%
0.8<0.9	12%	17%
0.9<1	3%	19%

Źródło: opracowanie własne.

5. Sprawność działania uczelni

W ramach analizy sprawności działania 59 publicznych uczelni akademickich dokonano oceny efektywności wykorzystania składników majątkowych (aktywów trwałych) poprzez ich porównanie z osiągniętymi przychodami ze sprzedaży [7].

Wskaźnik rotacji aktywów trwałych, tj. iloraz przychodów ogółem przez aktywa trwałe ogółem, informuje, jaką kwotę przychodu generuje jedna złotówka aktywów trwałych zaangażowanych w działalność uczelni wyższych i świadczy o tym, jaka jest efektywność wykorzystania tych aktywów. Uzyskane wyniki zawarto w tab. 6.

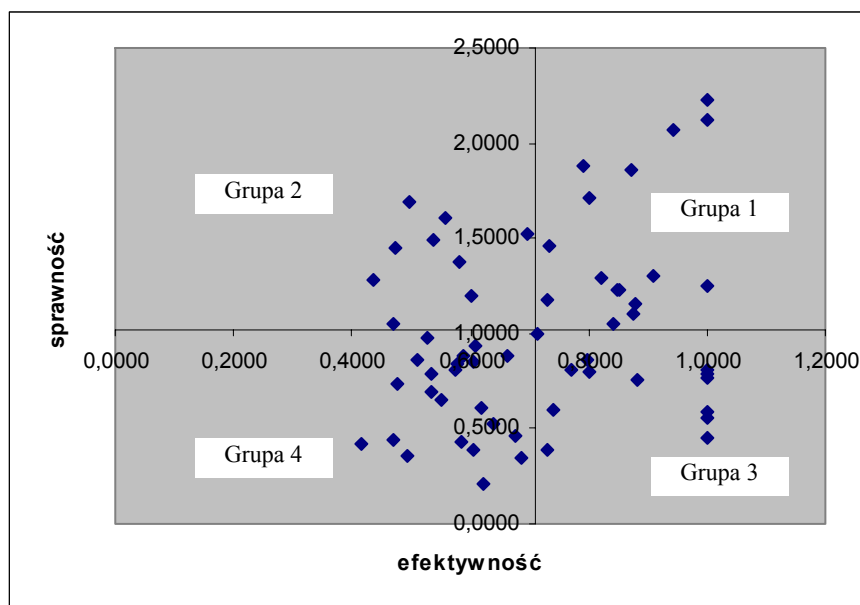
Wielkości wskaźnika sprawności (rotacji aktywów trwałych) wskazują na dużą rozpiętość w poszczególnych uczelniach, wskaźniki przyjmują wartości z przedziału od 0,21 do 2,22. Średni poziom wskaźnika wynosi 1,00, przy czym 25 uczelni osiąga wartości powyżej średniej, a 34 uczelnie poniżej średniej.

Tabela 6. Wskaźniki rotacji aktywów publicznych uczelni akademickich w 2006 r.

Uczelnia	Sprawność	Ranking	Uczelnia	Sprawność	Ranking
U 1	0,8544	32	U 31	1,4903	10
U 2	0,5869	47	U 32	1,6067	8
U 3	0,8810	29	U 33	0,5960	46
U 4	0,4345	53	U 34	0,4375	52
U 5	0,8072	35	U 35	1,3764	13
U 6	1,2945	15	U 36	0,4608	50
U 7	1,3063	14	U 37	0,2057	59
U 8	0,8380	33	U 38	0,9761	26
U 9	0,6048	45	U 39	0,3540	57
U 10	0,9358	27	U 40	0,6940	43
U 11	1,1792	21	U 41	0,6466	44
U 12	2,1177	2	U 42	0,7364	42
U 13	1,2268	19	U 43	1,1549	22
U 14	0,8035	37	U 44	1,7143	6
U 15	0,7633	40	U 45	1,6860	7
U 16	0,7599	41	U 46	1,0511	24
U 17	0,7906	38	U 47	1,4618	11
U 18	1,4456	12	U 48	0,3864	55
U 19	1,2491	17	U 49	0,5225	49
U 20	1,1993	20	U 50	0,4518	51
U 21	1,5247	9	U 51	0,3836	56
U 22	0,8624	31	U 52	0,5541	48
U 23	0,8638	30	U 53	0,3491	58
U 24	0,4205	54	U 54	2,0716	3
U 25	1,8755	4	U 55	1,8544	5
U 26	1,2782	16	U 56	0,7839	39
U 27	0,8112	34	U 57	0,8862	28
U 28	1,0468	25	U 58	2,2286	1
U 29	1,2327	18	U 59	1,1079	23
U 30	0,8058	36			
Średnia				1,0005	

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych uczelni w 2006 r.

W następnym kroku dokonano klasyfikacji uczelni pod względem wyników wskaźnika sprawności oraz wyników osiągniętych za pomocą metody DEA. Wykorzystano przy tym popularne narzędzie, jakim jest macierz (rys. 4). Podobne ujęcie prezentują C.S. Sarrico i R.G. Dyson [18] oraz A. Boussofiane i in. [4], bazując na koncepcji BCG (Boston Consulting Group) [11]. W literaturze polskiej taką prezentację można spotkać u G. Rogowskiego [15], T. Kopczeńskiego [12], A. Gospodarowicza [10].

Rys. 4. Macierz sprawności i efektywności dla publicznych uczelni akademickich w 2006 r.

Źródło: opracowanie własne.

- Grupa 1. Uczelnie, w których efektywność jest powyżej przeciętnej oraz sprawność powyżej przeciętnej.
- Grupa 2. Uczelnie, w których sprawność jest powyżej przeciętnej oraz efektywność poniżej przeciętnej.
- Grupa 3. Uczelnie, w których efektywność jest powyżej przeciętnej oraz sprawność poniżej przeciętnej.
- Grupa 4. Uczelnie, w których efektywność jest poniżej przeciętnej oraz sprawność jest poniżej przeciętnej.

Grupa uczelni najbardziej efektywnych i sprawnych w zakresie wykorzystania majątku trwałego liczy 16 uczelni. W skład tej grupy wchodzi 16 uczelni średnie i mniejsze, reprezentujące wszystkie profile kształcenia poza sportowymi i rolniczymi². Grupa tych uczelni wskazuje np. decydom dokonującym rozdziału środków na inwestycje, że są to jednostki, w których wysoka efektywność procesu kształcenia łączy się ze sprawnym wykorzystaniem majątku trwałego uczelni.

² Na potrzeby analizy przyjęto, że uczelnie duże liczą powyżej 40 tys. studentów, uczelnie średnie od 15 tys. do 40 tys. studentów, a uczelnie małe do 15 tys. studentów. Podobne kryterium podziału na uczelnie duże znajdziemy w [3, s. 470].

Tabela 7. Klasyfikacja publicznych uczelni akademickich według efektywności i sprawności w 2006 r.

Uczelnia	Efektywność	Sprawność	Grupa	Uczelnia	Efektywność	Sprawność	Grupa
U 6	0,8220	1,2945	1	U 23	0,7978	0,8638	3
U 7	0,9084	1,3063	1	U 27	0,7713	0,8112	3
U 11	0,7293	1,1792	1	U 33	0,7395	0,5960	3
U 12	1,0000	2,1177	1	U 48	0,7303	0,3864	3
U 13	0,8487	1,2268	1	U 50	1,0000	0,4518	3
U 19	1,0000	1,2491	1	U 52	1,0000	0,5541	3
U 25	0,7894	1,8755	1	U 56	1,0000	0,7839	3
U 29	0,8517	1,2327	1	U 1	0,6049	0,8544	4
U 43	0,8800	1,1549	1	U 3	0,5890	0,8810	4
U 44	0,8015	1,7143	1	U 4	0,5859	0,4345	4
U 46	0,8407	1,0511	1	U 8	0,5772	0,8380	4
U 47	0,7345	1,4618	1	U 9	0,6191	0,6048	4
U 54	0,9424	2,0716	1	U 10	0,6073	0,9358	4
U 55	0,8734	1,8544	1	U 17	0,5347	0,7906	4
U 58	1,0000	2,2286	1	U 22	0,5120	0,8624	4
U 59	0,8770	1,1079	1	U 24	0,4144	0,4205	4
U 18	0,4721	1,4456	2	U 30	0,5739	0,8058	4
U 20	0,6033	1,1993	2	U 34	0,4699	0,4375	4
U 21	0,6980	1,5247	2	U 36	0,6775	0,4608	4
U 26	0,4365	1,2782	2	U 37	0,6203	0,2057	4
U 28	0,4690	1,0468	2	U 38	0,5265	0,9761	4
U 31	0,5374	1,4903	2	U 39	0,4944	0,3540	4
U 32	0,5572	1,6067	2	U 40	0,5324	0,6940	4
U 35	0,5829	1,3764	2	U 41	0,5494	0,6466	4
U 45	0,4973	1,6860	2	U 42	0,4753	0,7364	4
U 2	1,0000	0,5869	3	U 49	0,6391	0,5225	4
U 5	1,0000	0,8072	3	U 51	0,6041	0,3836	4
U 14	0,8025	0,8035	3	U 53	0,6860	0,3491	4
U 15	1,0000	0,7633	3	U 57	0,6611	0,8862	4
U 16	0,8830	0,7599	3				

Źródło: opracowanie własne.

6. Zakończenie

Pomiar efektywności winien być podstawą polityki nakierowanej na lepsze wykorzystanie zasobów będących w dyspozycji uczelni akademickich. Zasoby tracone w wyniku nieefektywnego zastosowania mogą być przecież wykorzystane na wzmocnienie pozycji konkurencyjnej uczelni, np. poprzez opracowanie nowych ofert edukacyjnych czy też poprawę jakości samego procesu dydaktycznego. Ocena efektywności wymusza konieczność zbadania przyczyn sytuacji konkretnej uczelni.

Szczegółowy pomiar efektywności to istotna informacja zarówno dla MNiSW, jak i samorządu terytorialnego, bo w ich gestii pozostaje podział dotacji i innych źródeł finansowania uczelni. Niestety, i obecny, i poprzedni algorytm jej podziału nie uwzględnia kryterium efektywności.

Powyższe badanie może być wykorzystane w rozwinięciu bardziej stabilnych miar efektywności i zastosowaniu ich przez twórców reformy publicznego szkolnictwa wyższego do jego ulepszenia.

A zatem, jeżeli uczelnie mają otrzymywać zwiększone środki z budżetu państwa i UE, to kluczowy staje się ich rozdział według kryterium efektywności.

Literatura

- [1] Abbott M., Doucouliagos C., *The efficiency of Australian universities: a data envelopment analysis*, "Economics of Education Review" 2003, no. 22, s. 89-97.
- [2] Afonso A., Santos M., *Public tertiary education expenditure in Portugal: a non-parametric efficiency analysis*, "Working papers from Department of Economics at the School of Economics and Management Technical University of Lisbon" 2004, no. 5.
- [3] Agasisti T., Salerno C., *Assessing the cost efficiency of Italia Universities*, "Education Economics" 2007, vol. 15, no. 4, s. 455-471.
- [4] Boussofiane A., Dyson R.G., Thanassoulis E., *Applied Data Envelopment Analysis*, "European Journal of Operational Research" 1991, no. 52, s. 1-15.
- [5] Carrington R., Corelli T., Prasad Rao D.S., *The performance of Australian universities: Conceptual issues and preliminary results*, "Economic Papers" vol. 24, no. 2, June 2005, s. 145-163.
- [6] Charnes A., Cooper W.W., Rhodes E., *Measuring the efficiency of decision making units*, "European Journal of Operational Research" 1978 no. 2, s. 429-444.
- [7] Ćwiąkała-Małys A., *Wyjściowa ocena stanu majątkowo-finansowego publicznego szkolnictwa akademickiego w Polsce*, „Przegląd Prawa i Administracji”, Wrocław 2009 (w druku).
- [8] Ćwiąkała-Małys A., Nowak W., *Sposoby klasyfikacji metod badania efektywności względnej DEA*, „Badania Operacyjne i Decyzje”, Wrocław 2009 (w druku).
- [9] Farrell M.J., *The measurement of productive efficiency*, "Journal of the Royal Statistical Society" Series A, 1957, vol. 120, no. 3, s. 253-290.
- [10] Gospodarowicz A. (red.), *Analiza i ocena banków oraz ich oddziałów*, AE, Wrocław 2002.
- [11] Hax A.C., Majluf N.S., *The use of growth-share matrix in strategic planning*, [w:] R.G. Dyson, *Strategic planning: models and analytical techniques*, Wiley, Chichester 1990.
- [12] Kopczewski T., *Efektywność technologiczna i kosztowa banków komercyjnych w Polsce w latach 1997-2000*, „Materiały i Studia NBP”, z. 113, Warszawa 2000.
- [13] Leitner K.H., Schaffhausen-Linzatti M., Stowasser R., Wagner K., *Data envelopment analysis as method for evaluating intellectual capital*, "Journal of Intellectual Capital" 2005, vol. 6, no. 4, s. 528-543.
- [14] McMillan M.L., Chan W.H., *University efficiency: a comparison and consolidation of results from stochastic and non-stochastic methods*, "Education Economics" 2006, vol. 14, no. 1, s. 1-30.
- [15] Rogowski G., *Analiza efektywności banków na potrzeby zarządzania strategicznego bankiem*, „Badania Operacyjne i Decyzje” nr 1, Wrocław 1999.
- [16] Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 kwietnia 2007 r. w sprawie zasad podziału dotacji z budżetu państwa dla uczelni publicznych i niepublicznych, DzU nr 79, poz. 534.
- [17] Sarafoglou N., Haynes K.E., *University productivity in Sweden: a demonstration and explanatory analysis for economics and business programs*, "The Annals of Regional Science" no. 30, Springer-Verlag 1996, s. 285-304.

- [18] Sarrico C.S., Dyson R.G., *Using DEA for planning in UK universities – an institutional perspective*, “Journal of the Operational Research Society” 2000, no. 51, s. 789-800.
- [19] Sarrico C.S., Hogan S.M., Dyson R.G., Athanassopoulos A.D., *Data envelopment analysis and university selection*, “Journal of the Operational Research Society” 1997, no. 48, s. 1163-1177.
- [20] *Szkoły wyższe i ich finanse*, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2002, 2003, 2004, 2005, 2006.
- [21] *Szkolnictwo wyższe – dane podstawowe*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Informatorium za lata 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, Warszawa.
- [22] Thanassoulis E., Dunstan P., *Guiding schools to improved performance using DEA*, “The Journal of the Operational Research Society” 1994, vol. 45, no. 11, s. 1247-1262.
- [23] Warning S., *Performance differences in German higher education: empirical analysis of strategic groups*, “Review of Industrial Organization” no. 24, Kluwer Academic Publishers 2004, s. 393-408.

DATA ENVELOPMENT ANALYSIS (DEA) APPLICATION TO STUDY INPUT-OUTPUT RELATION IN PUBLIC HIGHER EDUCATION IN POLAND

Summary

This paper presents the problem of efficiency assessment in institutions of public higher education subordinate to Ministry of Science and Higher Education (MNiSW). This study uses the Data Envelopment Analysis (DEA) to 59 institutions of higher education. The primary data are taken from guidebooks ‘Szkolnictwo Wyższe MNiSW’, GUS statistical data and financial reports of the institutions for 2006 which were also published in Monitor Polski B. In this DEA study we use the following input measures: the number of academic staff, the number of non-academic staff, institution’s assets (fixed assets) and operational costs and also one output measure which is the number of students. The results show an average efficiency level of 60-70% relative to utilized model which means that the margin in efficient performance is about 40%. To better illustrate the efficient performance of institutions of higher education, especially in the space of years, it is recommended to continue the study of the efficiency of institutions of higher education in Poland.